

DOKTORANDSKÉ PŘÍSPĚVKY

Protismluvní doplnění blankosměnky

Contradictory Amendment of Blank Bill

Zuzana Dvořáková*

Abstrakt

Pro případ, že se oprávněný při vyplňování blankosměnky odchýlí od dohody o směnečném vyplňovacím právu, má výstavce blankosměnky k dispozici námitku protismluvního doplnění blankosměnky. Příspěvek rozebírá vliv protismluvního doplnění blankosměnky na povinnost zaplatit směnku v závislosti na konkrétních údajích a způsobech jejich doplnění, okruh osob oprávněných namítat protismluvní doplnění blankosměnky a důsledky převodu vyplněné/nevyplněné blankosměnky na námitku protismluvního doplnění.

Klíčová slova

Blankosměnka; protismluvní doplnění blankosměnky; námitka protismluvního doplnění blankosměnky.

Abstract

In case of the beneficiary deviates from the bill-filling agreement when filling the blank bill, the issuer of the blank bill has an objection to the non-contractual amendment of the blank bill. The paper discusses the influence of a non-contractual amendment of the blank bill on the obligation to pay a bill of exchange depending on the particular data and ways of their supplementation, the circle of persons entitled to object to the non-contractual amendment.

Keywords

Blank Bill of Exchange; Non-Contractual Amendment of the Blank Bill; Objection to the Non-Contractual Amendment of the Blank Bill.

Úvod

V české¹ i zahraniční² odborné literatuře a judikatuře³ není sporu o tom, že nesprávné doplnění blankosměnky, tedy doplnění v rozporu s uděleným směnečným vyplňovacím

* Mgr. Zuzana Dvořáková, doktorandka, Katedra obchodního práva, Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Brno / Ph.D. student, Department of Commercial Law, Faculty of Law, Masaryk University, Brno, Czech Republic / E-mail: 371539@mail.muni.cz

1 CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 2. vyd. Praha: Linde Praha, a. s., 1996, s. 95; KOTÁSEK, Josef. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 110; nebo KOVAŘÍK, Zdeněk. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 46.

2 JABLONKA, Branislav. *Zákon zmenkový a šekový. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 67; BAUMBACH, Adolf, Wolfgang HEFERMEHL a Matthias CASPER. *Wechselgesetz, Scheckgesetz*. 23. přepracované vyd. München: C. H. Beck, 2008, s. 145.

3 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2017, sp. zn. 29 Cdo 3507/2015; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. 29 Cdo 731/2015.

právem, nezpůsobuje neplatnost směnky. „Nerespektování obsahu vyplňovacího oprávnění při vyplnění blankosměnky ale nemůže zůstat a nezůstává bez právních následků pro uplatnitelnost takto vyplněné blankosměnky.“⁴ Doplnění blankosměnky v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu může mít vliv na práva věřitele ze směnky – ačkoli se tedy po doplnění stane blankosměnka platnou směnkou, dlužník nemusí mít povinnost na směnku plnit. Pro případ doplnění blankosměnky v rozporu s dohodou má dlužník k dispozici tzv. námitku protismluvného (excesivního) doplnění blankosměnky, tedy námitku, že blankosměnka byla doplněna v rozporu s dohodou o udělení směnečného vyplňovacího práva. Námitka protismluvného doplnění blankosměnky je jedinou věcí, kterou zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový (dále jen ZŠS) ve vztahu k blankosměnce upravuje. Klíčové je ustanovení čl. I § 10 ZŠS, podle nějž „(n)ebyla-li směnka, která byla při vydání neúplná, vyplněna tak, jak bylo ujednáno, nemůže se namítat majiteli směnky, že tato ujednání nebyla dodržena, ledaže majitel nabyl směnku ve zlé víře anebo se při nabývání směnky provinil hrubou nedbalostí.“ Toto ustanovení je odpovídajícím zachycením základní myšlenky, že výstavce blankosměnky nese riziko za způsob pozdějšího doplnění. Zneužití uděleného zmocnění nemůže být namítáno třetímu nabyvateli v dobré víře.⁵

Zatímco důsledky doplnění blankosměnky v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu na platnost směnky jsou poměrně jasné, jiné aspekty porušení vyplňovacího práva jsou stále předmětem diskuzí. V souvislosti s protismluvním doplněním blankosměnky si lze položit tři základní otázky:

1. kdy nastává protismluvné doplnění blankosměnky a jaký je jeho vliv na povinnost zaplatit směnku v závislosti na okruhu údajů a způsobech jejich doplnění,
2. jaké osoby jsou oprávněny namítat protismluvné doplnění blankosměnky,
3. jaké důsledky má převod vyplněné/nevyplněné blankosměnky na námitku protismluvného doplnění.

Příspěvek se zaměřuje na výše popsané otázky podrobněji. V první části je bližší pozornost věnována problematice doplnění údajů nad rámec dohody o vyplňovacím právu, nedoplnění některých údajů navzdory udělenému právu tyto údaje doplnit a doplnění konkrétních údajů v rozporu s dohodou, zvláště pak na datum splatnosti. Druhá část se zaměřuje na vymezení okruhu osob, které mohou uplatnit námitku protismluvného doplnění. Poslední část se zabývá účinky směnečných převodů na možnost uplatňovat námitku protismluvného doplnění vůči nabyvatelům v závislosti na tom, zda byla blankosměnka převedena před doplněním nebo po něm, tedy již jako úplná směnka. Vymezení podmínek, při jejichž splnění lze považovat nabyvatele za dobrověrného,

4 CHALUPA, Radim. Excesivní vyplnění blankosměnky a změna textu blankosměnky. *Právní rádce*, 2009, č. 12, s. 20.

5 JÄGGI, Peter, Jean Nicolas DRUEY a Christoph von GREYERZ. *Wertpapierrecht*. Basel, Frankfurt am Main: Helbing und Lichtenbahn, 1985, s. 163.

resp. vymezení zlé víry a hrubé nedbalosti, zůstane s ohledem na omezený rozsah textu, stranou pozornosti.

Cílem textu je shrnout vybrané dílčí problematické aspekty protismluvného doplnění, popsat jejich řešení v českém právu a nabídnout případnou alternativu. Neomezuje se však na situace vznikající v souvislosti s protismluvním doplněním v českém právu, ale upozorňuje i na otázky řešené zejména v německém právu, které prozatím zůstávají stranou pozornosti tuzemské odborné literatury, u nichž však není vyloučeno, že před jejich řešením budou postaveny i české soudy.

1 Vymezení protismluvného doplnění

Na úvod je třeba vymežit, co se vlastně protismluvním doplněním blankosměnky rozumí, tedy jaké může mít odchýlení se od dohody o vyplňovacím právu podoby. Zaměřím se pouze na situace, kdy byla blankosměnka skutečně vydána, pomínu tedy případy doplnění údajů do směnek, jejichž neúplnost nebyla záměrem stran, tedy neoprávněné změny neplatných směnek.⁶

Při doplňování údajů do blankosměnky je třeba rozlišovat, zda se jedná o údaje, k jejichž doplnění byl nabyvatel blankosměnky oprávněn, avšak při jejich doplnění se odchýlil od vyplňovacího práva, nebo zda se jedná o doplnění údajů, na něž dohoda o vyplňovacím právu nedopadá.

1.1 Doplnění údaje nad rámec dohody o vyplňovacím právu

Jak již název námítky protismluvného doplnění napovídá, pokrývá pouze ty případy, kdy byl doplněn údaj v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu – tedy s ujednáním, jaký údaj může být do blankosměnky doplněn a jaký má být jeho obsah. Udělení vyplňovacího práva není autorizací jeho nabyvatele k jakýmkoli zásahům do textu blankosměnky, ale k doplnění stanovených údajů v rámci určitých mezí.⁷ Proto by námítka protismluvného doplnění blankosměnky měla směřovat pouze k takovým údajům, které oprávněný z vyplňovacího práva byl oprávněn doplnit, a při jejichž doplnění nedodržel smluvené hranice, nikoli k údajům, k jejichž doplnění nebo změnám nebyl oprávněn vůbec.

Jako příklad lze uvést blankosměnku s jediným chybějícím údajem – datem splatnosti, přičemž vyplňovací oprávnění bude uděleno pouze k doplnění tohoto jediného údaje. Oprávněný ze směnečného vyplňovacího práva však následně, při doplnění data splatnosti, na blankosměnku vedle číselné směnečné sumy dopíše směnečnou sumu udanou

⁶ V případě vydání směnky, jejíž neúplnost nebyla záměrem stran, a tedy nebylo ani sjednáno směnečné vyplňovací právo, se vůbec o blankosměnku nejedná. Zásahy do takové směnky (které mohou mít mimo jiné podobu doplnění údaje, díky čemuž se z neplatné směnky stane platná směnka) proto budou posuzovány v režimu čl. I § 69 ZSS jako neoprávněné zásahy do textu směnky. Blíže CHALUPA, Radim. Excesivní vyplnění blankosměnky a změna textu blankosměnky. *Právní rádce*, 2009, č. 12, s. 25.

⁷ KOTÁSEK, Josef. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 114.

slovy s tím, že tato slovy udaná směnečná suma bude vyšší než směnečné suma uvedená čísly. Pokud by se nejednalo o blankosměnku, ale o úplnou vistasměnku, byl by takový zásah posuzován jako neoprávněná změna textu směnky v režimu čl. I § 69 ZSŠ. Otázkou je, zda by stejným způsobem neměl být posuzován zásah věřitele v podobě doplnění směnečné sumy slovy i v případě, kdy by byl tento zásah proveden na blankosměnce s chybějícím datem splatnosti a uděleným vyplňovacím právem jen k tomuto údaji.

Doplnění údaje směnečné sumy slovy by mělo podléhat v obou výše uvedených případech stejnému režimu, a to námitce neoprávněné změny textu (blanko)směnky. Směnečné vyplňovací právo umožňuje oprávněnému doplnit do blankosměnky údaj, k němuž bylo uděleno, pouze způsobem (resp. s obsahem) sjednaným v dohodě. Na tom nemůže změnit nic ani skutečnost, že směnečné vyplňovací právo může být uděleno konkludentně, i v takovém případě je vyplňovací právo uděleno s určitým obsahem. Pokud tedy dohoda o vyplňovacím právu opravňuje k doplnění pouze určitých údajů, mohou být pouze tyto údaje doplněny v rozporu s takovou dohodou. Ve zbytku představuje vystavená blankosměnka torzo budoucí směnky, do níž nemá být, vyjma případů stanovených dohodou, oprávněným z dohody zasahováno. Doplnění údajů nad rámec vyplňovacího práva – ve výše popsaném případě tedy doplnění směnečné sumy slovy, je neoprávněnou změnou textu blankosměnky, a proto by mělo být posuzováno v režimu čl. I § 69 ZSŠ.⁸

Obstát nemůže ani případná námitka, že se dlužník vydáním blankosměnky vystavuje riziku zneužití blankosměnky, na milost nabyvateli blankosměnky a jeho případnému nepoctivému jednání, které má jít proto k tíži dlužníka. Vystavením blankosměnky se sice dlužník vystavuje riziku, že věřitel své vyplňovací oprávnění zneužije a doplní např. vyšší směnečnou sumu, než byla ujednána, co se ale týče změny jiných údajů než těch, k jejichž doplnění byl věřitel oprávněn, nevystavuje se dlužník většímu riziku než výstavce úplné směnky – i jeho se totiž mohou dotknout neoprávněné změny textu směnky.

Nejvyšší soud však připustil, aby doplnění data vystavení do blankosměnky, ačkoli právo doplnit tento údaj nebylo výslovně sjednáno, podléhalo režimu čl. I § 10 ZSŠ, tedy aby doplnění tohoto údaje bylo v takovém případě posuzováno v režimu protismluvního doplnění, nikoli jako neoprávněná změna textu blankosměnky.⁹ Ve všech posuzovaných případech byl skutkový stav obdobný – blankosměnka byla vystavena jako zajišťovací blankosměnka k poskytnutému úvěru, přičemž v blankosměnce nebylo vyplněné datum vystavení, datum splatnosti a směnečná suma. Písemně sjednaná dohoda o směnečném vyplňovacím právu opravňovala věřitele pouze k vyplnění směnečné sumy a data

⁸ Srov. CHALUPA, Radim. Excesivní vyplnění blankosměnky a změna textu blankosměnky. *Právní rádce*, 2009, č. 12, s. 20. „Je-li do blankosměnky doplněn údaj, k jehož vyplnění vyplňovací oprávnění uděleno nebylo, nelze takový úkon považovat za realizaci vyplňovacího oprávnění.“; nebo KOTÁSEK, Josef. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 114.

⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2008, sp. zn. 29 Odo 1621/2006; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1541/2011; nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2016, sp. zn. 29 Cdo 1245/2014.

splatnosti. Směnky uplatněné u soudu však obsahovaly i datum vystavení. Tento údaj byl tedy doplněn nad rámec písemně ujednané dohody o vyplňovacím právu. Pokud by bylo doplnění data vystavení považováno za neoprávněnou změnu textu blankosměnky, dlužníka by tato změna učiněná věřitelem nezavazovala, nejednalo by se proto vůbec o platné směnky. Nejvyšší soud se však vydal cestou zachování platnosti směnek. Dovedil uzavření konkludentní dohody, a to vedle té písemně dojednané, v níž výstavce blankosměnky udělil jejímu nabyvateli právo doplnit i datum vystavení. Argumentoval tím, že pokud žalovaní podepsali blankosměnku a předali ji žalobkyni, „*museli si být vědomi, že v případě, kdy nebude splněn závazek, ke jehož zajištění byla směnka vystavena, žalobkyně neúplnou listinu doplní a vytvoří platnou směnku se všemi zákonem stanovenými náležitostmi. Tím byla mezi žalobkyní a (...) žalovanými uzavřena (konkludentně) dohoda o vyplnění blankosměnky i co do doplnění data vystavení směnky.*“¹⁰ Nejvyšší soud tedy vytvořil tzv. fikci dohody o směněném vyplňovacím právu, která má za následek, že i údaj doplněný nad rámec dohody o uděleném směněném vyplňovacím právu bude posuzován v režimu čl. I § 10 ZSŠ.¹¹

I přes tato rozhodnutí by však nemělo docházet ke směšování protismluvním doplnění blankosměnky a neoprávněné změny jejího textu v tom smyslu, aby na základě zobecněných závěrů výše popsaných rozhodnutí mohl být každý excesivní zásah do textu blankosměnky zhojen argumentem uzavřené konkludentní dohody o vyplňovacím právu. Rozlišování mezi protismluvním doplněním blankosměnky a neoprávněnou změnou textu má totiž zásadní význam, neboť dlužník má k dispozici různé námitky. Pokud by se totiž i v případě doplnění údaje nad rámec dohody o vyplnění blankosměnky jednalo o protismluvním doplnění, obrana výstavce zůstane omezena na čl. I § 10 ZSŠ, podle nějž se může při indosaci blankosměnky úspěšně namítat nabyvateli, že blankosměnka byla doplněna v rozporu s dohodou, pouze pokud nabyvatel jednal ve zlé víře nebo se provinil hrubou nedbalostí. Pokud by však bylo doplnění takového údaje považováno za neoprávněnou změnu textu směnky ve smyslu čl. I § 69 ZSŠ, nebyl by výstavce takovou změnou textu vázán, přičemž tuto námitku by mohl uplatnit i vůči indosatři bez dalšího.

1.2 Doplnění údaje v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu

Na rozdíl od výše popsané situace, v níž byl doplněn údaj nad rámec dohody o vyplňovacím právu, podstatou druhého případu je doplnění údaje, jenž byl sice nabyvatel dle dohody oprávněn doplnit, avšak při doplnění tohoto údaje překročil hranice dohody a doplnil buď víc (míň) než k čemu byl oprávněn, nebo doplnil něco jiného. V těchto případech se jedná o protismluvním doplnění blankosměnky, na které dopadá čl. I § 10 ZSŠ.

¹⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2008, sp. zn. 29 Odo 1621/2006.

¹¹ Blíže KOTÁSEK, Josef. *Zákon směněný a šekový. Komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 114; nebo DVOŘÁKOVÁ, Zuzana. Konkludentní uzavření dohody o směněném vyplňovacím právu ve světle judikatury Nejvyššího soudu. In: BEJČEK, Josef, Jan HURDÍK, Eva DOBROVOLNÁ, Josef ŠILHÁN a Jiří VALDHANS (eds.). *Dny práva 2017 – Days of Law 2017*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 70–85.

Doplnění blankosměnky v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu nezpůsobuje její neplatnost, ale dlužník má možnost bránit se námitkou protismluvného doplnění. Ta jej má chránit před tím, aby byl povinný plnit ze směnky víc, než odpovídá řádně uzavřené dohodě o vyplňovacím právu, tedy víc, než k čemu se zavázal.¹² Proto dlužník po doplnění blankosměnky odpovídá pouze v rozsahu, v jakém se obsah údajů doplněných v blankosměnce překrývá s dohodou o vyplňovacím právu.

Z hodnocení, zda se překrývají údaje doplněné do blankosměnky s dohodou o vyplňovacím právu, vychází i tradiční rozlišování mezi protismluvním doplněním kvalitativních a kvantitativních údajů. Mezi kvantitativní údaje lze zařadit směnečnou sumu nebo úrokovou doložku. Excesivní doplnění těchto údajů může mít podobu „překročení“, tedy doplnění „více“ než k čemu byl nabyvatel oprávněn (např. vyšší směnečné sumy) nebo tzv. „podvyplnění“, tedy doplnění „méně“, než k čemu byl nabyvatel oprávněn (tedy nižší směnečné sumy). U těchto údajů tak dochází k tomu, že se v určité části doplněný údaj překrývá s dohodou o směnečném vyplňovacím právu. Pokud je doplněný údaj vyšší než to, k čemu se dlužník zavázal, má dlužník povinnost, pokud se ubrání námitkou, plnit pouze tolik, k čemu se zavázal. Naopak pokud věřitel doplní méně, než k čemu byl oprávněn, dlužník se úspěšně námitkou protismluvného doplnění bránit nemůže. U kvalitativních údajů nedochází k překrytí údaje doplněného do blankosměnky a údaje sjednaného v dohodě o vyplňovacím právu, nelze u nich tedy uvažovat o překročení vyplňovacího práva či podvyplnění blankosměnky. Pokud jsou tyto údaje doplněny v rozporu s dohodou o vyplňovacím a dlužník se ubrání námitkou protismluvného doplnění, nebude povinen na směnku plnit vůbec.

Nyní bude pozornost věnována blíže konkrétním údajům – směnečné sumě, v praxi zřejmě nejčastějšímu údaji doplňovanému v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu, datu splatnosti, u nějž důsledky doplnění v rozporu s dohodou jsou nejspornější, a specifické kategorii nevyužití vyplňovacího práva, tedy případům, kdy věřitel do blankosměnky nedoplnil údaj, k jehož doplnění byl oprávněn. Závěry zde formulované se uplatní, dokud blankosměnka nebyla převedena (at' již po jejím doplnění jako úplná směnka nebo před doplněním společně s vyplňovacím právem), tedy dokud protismluvně doplněnou blankosměnku bude vůči dlužníku uplatňovat ten, komu byla blankosměnka vydána a komu bylo uděleno směnečné vyplňovací právo.

1.2.1 *Směnečná suma*

Směnečná suma je typický kvantitativní údaj, lze tedy rozlišit, zda se doplněná částka kryje s částkou, k jejímuž doplnění byl věřitel dle vyplňovacího práva oprávněn či nikoli. Tedy zda v případě doplnění tohoto údaje v rozporu s dohodou došlo k „překročení“ vyplňovacího oprávnění nebo k podvyplnění blankosměnky.

¹² SEDLAČKO, František. Blankozmenka a právo na jej vyplnění (druhá část). *Bulletin slovenskej advokacie*, 2011, roč. XVII, č. 9, s. 9.

Pokud nabyvatel blankosměnky doplnil směnečnou sumu vyšší, než byl oprávněn, tedy dopustil se „překročení“ vyplňovacího práva, dlužník se může úspěšně bránit námitkou protismluvního doplnění blankosměnky. V případě úspěchu nebude zbaven povinnosti plnit na směnku zcela, ale bude povinen zaplatit směnku pouze do výše, kterou byl nabyvatel dle dohody oprávněn doplnit.¹³ Doplněná vyšší částka v sobě totiž nepochybně zahrnuje i částku nižší, kterou byl věřitel oprávněn doplnit, a k jejímuž zaplacení se výstavce zavázal.

Pokud by byla do blankosměnky doplněna částka nižší, než k jaké byl věřitel oprávněn, dlužník s námitkou protismluvního doplnění blankosměnky úspěšný být nemůže. Obsah hotové směnky se totiž kryje s obsahem vyplňovacího práva. Věřitel však může požadovat směnečnou sumu pouze ve výši, jaká byla do blankosměnky doplněna. Případný nárok jdoucí nad rámec vyplněné směnečné sumy může věřitel uplatnit v obecném občanskoprávním řízení. Tento závěr vyplývá z ochranného účelu čl. I § 10 ZSŠ, který chrání dlužníka před tím, aby byl povinen plnit víc, než k čemu se zavázal.¹⁴ Doplněním směnečné sumy, byť nižší než byla sjednána, dochází ke konzumaci vyplňovacího práva, které v části opravňující věřitele k doplnění směnečné sumy zaniká.

Vedle tradičních případů překročení vyplňovacího práva v údaji směnečné sumy (kdy místo ujednaných 5 000 Kč věřitel doplní částku 10 000 Kč) lze uvést případ posuzovaný Nejvyšším soudem v rozsudku ze dne 22. 4. 2009 sp. zn. 29 Cdo 2605/2007, který byl publikovaný ve Sbírce soudního rozhodnutí a stanovisek pod č. 19/2010. Mezi původním majitelem směnky, jejím výstavcem a avalem byla uzavřena ústní dohoda o vyplnění blankosměnky, jejíž obsah byl zachycen ve směnečném vyplňovacím prohlášení, podle něž směnka zajišťovala splnění všech pohledávek původního majitele směnky vůči výstavci. Následně postoupil původní majitel směnky své pohledávky vůči výstavci žalobci, přičemž společně s pohledávkami byla postoupena i vystavená blankosměnka a právo tuto blankosměnku doplnit. Následně nabyvatel blankosměnky (žalobce) doplnil do blankosměnky směnečnou sumu odpovídající součtu pohledávek na něj postoupených původním majitelem směnky a svých vlastních pohledávek za výstavcem směnky. Nejvyšší soud, stejně jako soud odvolací vyložil ujednání, podle něhož blankosměnka zajišťuje splnění všech pohledávek konkrétního věřitele, tak, že opravňuje nabyvatele blankosměnky k vyplnění údaje směnečné sumy na částku odpovídající pohledávkám (jen) tohoto věřitele. Doplnění částky jdoucí nad rámec součtu pohledávek původního majitele směnky za výstavcem bylo proto posouzeno jako protismluvní doplnění a výstavci i avalovi byla uložena povinnost směnečným platebním rozkazem zaplatit pouze směnečnou sumu odpovídající součtu pohledávek původního majitele směnky za výstavcem.

¹³ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 12. 2006, sp. zn. 12 Cmo 336/2006.

¹⁴ KOTÁSEK, Josef. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 112.

Němečtí autoři jako příklad doplnění blankosměnky v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu v údajích směnečné sumy uvádí případ, kdy byly vystaveny tři blankosměnky k zajištění dvou zápůjček ve výši 12 500 € a 23 000 €, přičemž nabyvatel blankosměnek byl oprávněn doplnit do nich zapůjčené částky (12 500 € a 23 000 €) a do třetí částku rovnající se součtu úroků a provizí. Za překročení vyplňovacího práva bylo v tomto případě posouzeno doplnění blankosměnek tak, že po doplnění dvou směnek podle dohody žalobce vyplnil do třetí blankosměnky součet všech tří pohledávek (40 716 €), aniž by dvě předchozí blankosměnky doplněné v souladu se směnečným vyplňovacím právem vydal vystavci nebo aniž by se práv z těchto dvou směnek vzdal.¹⁵

1.2.2 Datum splatnosti

Pokud věřitel doplní dřívější datum splatnosti, než bylo ujednáno, bude nárok věřitele splatný až při sjednaném datu splatnosti.¹⁶ Pokud jde o doplnění pozdějšího než sjednaného data splatnosti, je sporné, zda dlužník bude povinen plnit v souladu se směnkou až při pozdějším datu splatnosti, nebo zda nebude povinen na směnku plnit vůbec.

V odborné literatuře se vytvořily dva názorově odlišné tábory. První z nich, zastoupený J. Kotáskem a F. Sedlačkem, zastává stanovisko, že doplnění pozdějšího data splatnosti nemaří bez dalšího práva věřitele z takové směnky, ale tyto případy je třeba posuzovat individuálně. J. Kotásek vychází z toho, že „(...) většinou uvažujeme o takovém nedodržení hranic vyplňovacího práva, které dlužníka poškozuje.“¹⁷ Není proto podle něj důvod, proč by neměla být věřiteli přiznána práva v případě, kdy „(...) věřitel vyplnil v údajích splatnosti namísto 15. 9. 2003 den následující (...)“¹⁸. Důvody, proč by měla být práva věřitele ze směnky doplněné pozdějším datem splatnosti než bylo ujednáno v dohodě o vyplňovacím právu, zmařena, jsou dány pouze tehdy, pokud „pozdější datum splatnosti dává věřiteli možnost profitovat z delší promlčecí lhůty (v případě řádné konzumace vyplňovacího oprávnění, t. j. doplnění konkrétního data splatnosti, by práva vůči dlužníkům byla v době podání žaloby již promlčena).“¹⁹ Obdobně J. Sedlačko vychází z toho, že vyplňovací exces je nezbytné posuzovat vždy z hlediska zlepšení nebo zhoršení právního postavení dlužníka. Doplnění pozdějšího data splatnosti může mít podle něj jak pozitivní dopady v právní sféře dlužníka (zejména vzhledem k posunu splatnosti a kratší době úročení podle § 48 odst. 1 ZSŠ), tak i negativní (zmaření práva dlužníka vznést námitku promlčení, směnečné sumy ve smyslu čl. I § 70 ZSŠ).²⁰ Oba autoři kladou důraz na účel námítky protismluvného doplnění a protismluvné doplnění posuzují měřítkem,

15 BAUMBACH, Adolf, Wolfgang HEFERMEHL a Matthias CASPER. *Wechselgesetz, Scheckgesetz*. 23. přepracované vyd. München: C. H. Beck, 2008, s. 146 (ve volném překladu autorky).

16 BÜLOW, Peter. *Wechselgesetz, Scheckgesetz*. 5. vyd. München: C. H. Beck, 2013, s. 73.

17 KOTÁSEK, Josef. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. Praha: WoltersKluwer, 2017, s. 112.

18 Ibid.

19 Ibid.

20 SEDLAČKO, František. Blankozmenka a právo na její vyplnění (druhá část). *Bulletin slovenskej advokacie*, 2011, roč. XVII, č. 9, s. 10.

zda porušením podmínek, za nichž měla být blankosměnka doplněna, došlo ke zhoršení podmínek dlužníka či nikoli.

Naproti tomu zaznívají argumenty Z. Kovaříka, D. Ondřejové a B. Jablonky. Podle Z. Kovaříka je doplnění pozdějšího data splatnosti vždy vadným doplněním směnky, neboť „*čím je pozdější splatnost, tím později se právo promlčí.*“²¹ D. Ondřejová pak poukazuje na to, že doplnění blankosměnky v rozporu s dohodou, v níž je jasně stanoveno, jaké konkrétní datum má být do blankosměnky doplněno, je zřejmým porušením této dohody, a proto nemůže být věřitel při uplatnění práva úspěšný.²² B. Jablonka argumentuje především tím, že datum splatnosti je významný údaj, od kterého se odvíjí další souvislosti týkající se uplatňování práv ze směnky, že směnečný dlužník má legitimní očekávání, že datum splatnosti na blankosměnce bude doplněno v souladu s dohodou o směnečném vyplňovacím právu, a pokud má vyplňovací právo svůj základ v dohodě uzavřené mezi dlužníkem a majitelem blankosměnky a platí zásada, že smlouvy se mají dodržovat, majitel si musí být vědom v případě porušení dohody vadného doplnění.²³ Doplnění pozdějšího data splatnosti tedy vede podle těchto autorů vždy k tomu, že dlužník, pokud se ubrání námitkou protismluvního doplnění, nebude ze směnky zavázán vůbec.

Judikatura se přiklonila k závěru, že „*(s)kutečnost, že majitel blankosměnku vyplnil v rozporu s vyplňovacím právem údajem pozdějšího data splatnosti, bez dalšího neznamená, že by neměl vůči dlužníku, který vadné vyplnění namítne, právo na zaplacení směnky. V této souvislosti je nezbytné posoudit, zda jde o „podryplnění“ blankosměnky v údaji data splatnosti nebo zda majitel blankosměnky nezmařil dlužníku případnou námitku promlčení.*“²⁴ V posuzovaném případě byl do blankosměnky jako datum splatnosti doplněn údaj 1. 9. 2002 (místo správného data 31. 8. 2002). V tomto případě Nejvyšší soud dovodil, že „*nesprávným vyplněním data splatnosti směnky (jeho posunutím o jeden den později) právní předchůdkyně původní žalobkyně nezmařila žalovaným případnou námitku promlčení nároků ze směnky (...) a z její strany šlo skutečně o „podryplnění“ blankosměnky v údaji data splatnosti (...).*“²⁵

21 KOVÁŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 90.

22 ONDŘEJOVÁ, Dana. Námitka excesivního vyplnění blankosměnky aneb kladivo na směnečné blankodlužníky. *Právní fórum*, 2010, roč. 72, č. 11, s. 530.

23 JABLONKA, Branislav. *Zákon směnkový a šekový. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 71.

24 Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2009, sp. zn. 29 Cdo 5260/2007, publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí stanovisek pod č. 84/2010.

25 K ujednání obsaženému ve vyplňovacím prohlášení směnečném ohledně splatnosti směnky zdůraznil, že jeho podstatou „bylo zamezit“ vystavci směnky – společnosti, aby splatnost směnky jako zajišťovacího prostředku nezkrátila na dobu kratší než 30 dní od splatnosti leasingové splátky. Uvedené ujednání, které je takto koncipováno na ochranu dlužníka, nemůže být vykládáno extenzivně jako striktní povinnost „věřitele“ doplnit blankosměnku co do data splatnosti údajem, který odpovídá třicátému dni od splatnosti splátky leasingu. „*Při volbě využít zajišťovací prostředek, zde zajišťovací směnku k platbě dlužníka, je vždy na úvaze věřitele, jakou lhůtu k zaplacení stanoví, s tím, že je omezen jen ujednáním na ochranu dlužníka.*“ Stanovila-li předchůdkyně původní žalobkyně splatnost směnky „*datem odpovídajícím delší lhůtě, než jí umožňovala dohoda*“, nejednala v rozporu s dohodou obsaženou ve vyplňovacím prohlášení směnečném. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 8. 2009, sp. zn. 29 Cdo 5260/2007, publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí stanovisek pod č. 84/2010.

Pokud jde o zahraniční autory, H. Kapfer s odkazem na judikaturu dovozuje, že dlužník může úspěšně namítat doplnění pozdějšího data splatnosti, než bylo ujednáno. Bylo-li sjednáno, že blankosměnka bude vystavena na viděnou, může dlužník namítat, že směnka zní na určitý čas po vystavení, i když stranám nevznikla žádná škoda. Pokud příjemce směnečného blanketu doplní pozdější datum splatnosti do směnky, než který ujednal s výstavcem, může vznést výstavce námitku protismluvného doplnění.²⁶ Závěry tohoto rozhodnutí však nejsou jednotně přijímány, A. Baumbach, W. Hefermehl a M. Casper považují tento závěr za nesprávný.²⁷

Řešení problému, zda dlužník bude při doplnění pozdějšího než sjednaného data splatnosti ze směnky zavázán či nikoli, by mělo primárně vycházet z myšlenky, že dlužník nemůže být zavázán nad rámec toho, co si s věřitelem dohodl. Nejdříve by tedy měla být zodpovězena otázka, zda se pozdější datum překrývá s datem, které mělo být doplněno (obdobně jako v případě doplnění vyšší než sjednané směnečné sumy) a až v případě kladné odpovědi by měla následovat úvaha, zda doplnění pozdějšího data splatnosti dlužníka nepoškozuje, a proto jej zavazuje. Na datum splatnosti může být nahlíženo jako na jediný časový okamžik, který se buď shoduje s datem, které mělo být do blankosměnky dle dohody doplněno či nikoli, u něž tedy nedochází v případě rozporu mezi doplněným datem splatnosti a datem splatnosti, které mělo být doplněno, k jejich překrývání (podobně jako u místa platebního). Takové pojetí nutně vede k závěru, že v případě doplnění pozdějšího data splatnosti nebude dlužník z doplnění směnky zavázán. Domnívám se, že na datum splatnosti lze nahlížet i jako na okamžik, od něž může věřitel po dlužníkovi požadovat plnění. Pokud protismluvně doplněné datum splatnosti leží v promlčecí lhůtě počítané ode dne, kdy mohlo být datum splatnosti doplněno, dochází podobně jako u směnečné sumy k částečnému překrytí (rozhodujícím kritériem pro posuzování protismluvného doplnění se tak nestává den splatnosti, který měl být doplněn, ale promlčecí lhůta počítaná ode dne, který měl být jako den splatnosti doplněn, tedy časový horizont, v němž může věřitel úspěšně plnění po dlužníkovi požadovat). Doplnění pozdějšího data splatnosti proto nemusí nutně vést k tomu, že se směnka vůči dlužníkovi neprosadí. Nastupuje však krok druhý, posuzování, zda doplnění pozdějšího data splatnosti dlužníka nepoškozuje. Při datu splatnosti (s ohledem na jeho specifika v podobě rozhodného okamžiku pro běh různých lhůt) by měl být zohledněn účel námitky protismluvného doplnění, tedy ochrana dlužníka před tím, aby byl povinen plnit něco jiného, než k čemu se zavázal.

Při doplnění pozdějšího data splatnosti může pro dlužníka představovat riziko a zhoršení jeho postavení především prodloužení promlčecí lhůty podle čl. I § 70 ZSS, prodloužení

26 KAPFER, Hans. *Wechsel und Scheck*. 6. vyd. Wien: ManzscheVerlags- und Universitätsbuchhandlung, 1967, s. 67 (ve volném překladu autorky).

27 BAUMBACH, Adolf, WOLFGANG HEFERMEHL a MATTHIAS CASPER. *Wechselgesetz, Scheckgesetz*. 23. přepracované vyd. München: C. H. Beck, 2008, s. 146.

doby, po kterou se směnka úročí (obsahuje-li směnka úrokovou doložku), posunutí rozhodného okamžiku např. pro běh protestačních lhůt, ale i jiné dopady v mimosměnečných vztazích (např. při započtení). Při posuzování, zda doplnění pozdějšího data splatnosti dlužníka poškozuje či nikoli, by měly být vždy zohledněny tyto možné negativní dopady do jeho sféry a v případě, že by doplněním pozdějšího data splatnosti došlo ke zhoršení postavení dlužníka, neměla by se směnka s protismluvně doplněným datem splatnosti vůči němu prosadit.

Může se tak stát, že účastníci jedné směnky budou při uplatnění námitky protismluvního doplnění různě úspěšní. Zatímco posunutí data splatnosti o jeden den bude nevýznamné pro dlužníka přímého, pro nepřímého dlužníka bude mít tento den zásadní význam pro běh protestačních lhůt. Pokud by věřitel při doplnění pozdějšího data splatnosti protestoval směnku v poslední protestační den, byl by takový protest, s ohledem na to, že protestační lhůta ode dne splatnosti, který měl být doplněn správně, uplynula o den dřív, učiněn opožděně, a směnka by se vůči nepřímému dlužníkovi neprosadila. V takovém případě by se měl nepřímý dlužník námitkou protismluvního doplnění blankosměnky ubránit, zatímco přímý dlužník zůstane ze směnky zavázán.

Pokud má být zachována ochrana dlužníka, měla by promlčecí lhůta běžet nikoli ode dne splatnosti uvedeného ve směnce, ale ode dne, který měl být jako datum splatnosti na směnku doplněn (byť takové počítání promlčecí lhůty může být problematické, pokud bude na věřiteli, aby při doplnění blankosměnky vybral konkrétní den ze stanoveného časového období). Obdobně úroky by měly být počítány pouze do dne, který měl být jako datum splatnosti do směnky doplněn, nikoli do pozdějšího doplněného dne splatnosti.

Ačkoli tedy doplnění pozdějšího data splatnosti bez dalšího nevede k vyvázání dlužníka ze směnky, měly by být vždy pečlivě zkoumány okolnosti případu, konkrétně zda doplnění pozdějšího data splatnosti dlužníka nepoškozuje, nebo zda jeho posunutím věřitel pro sebe nedosáhne neoprávněné výhody. Zohlednit lze i způsob sjednání oprávnění doplnit konkrétní datum splatnosti, a zda doplnění data splatnosti v rozporu s dohodou není pouze důsledkem nepřesné interpretace textu dohody o vyplňovacím právu.

Odmítnout je třeba argument, že doplnění pozdějšího data splatnosti za situace, kdy je výslovně sjednáno, jaké datum splatnosti má být doplněno, je jasným porušením dohody o vyplňovacím právu, a proto samo o sobě důvodem, proč věřitel nemůže být s uplatněním práva úspěšný, neboť ve všech případech se při protismluvním doplnění jedná o porušení smlouvy, leckdy i jejího jasného a určitého ujednání. A přesto, pokud věřitel v rozporu s vyplňovacím právem vepíše částku vyšší, neznamená to, že by dlužník nebyl povinen plnit na směnku vůbec nic.

Zdá se však, že v praxi se bude tento problém objevovat spíše zřídka. Nejčastější způsob ujednání o způsobu doplnění data splatnosti bývá doplnění *„jakéhokoli data splatnosti*

následujícího po dni, kdy došlo ke prodlení s placením zajišťovaného dluhu nebo jeho části“, přičemž judikatura dovodila právo nabyvatele v případě, že je sjednáno právo doplnit datum splatnosti, avšak není ujednáno, jaké konkrétní datum splatnosti má být do blankosměnky doplněno, doplnit do blankosměnky jakékoli datum splatnosti, pouze v případě zajišťovací směnky nesmí vyplněné datum splatnosti předcházet datu splatnosti zajišťovaného dluhu.²⁸ S oprávněním doplnit „jakékoli datum splatnosti“ tedy dlužník přenechává věřiteli volnou ruku, co se týče doplnění data splatnosti, a porušení vyplňovacího práva ohledně takového údaje přichází v úvahu spíše stěží.

1.2.3 Nedoplnění údaje, ke jehož doplnění byl nabyvatel blankosměnky oprávněn

O protismluvním doplnění blankosměnky se může jednat i tehdy, když věřitel vyplňovací oprávnění nevyužije v celém rozsahu, a to za předpokladu, že i po nedoplnění daného údaje vznikne platná směnka. Ať již proto, že se jedná o údaj, pro nějž stanoví čl. I § 2 ZSS pro směnku cizí a čl. I § 76 ZSS pro směnku vlastní náhradní řešení, nebo proto, že předmětem vyplňovacího práva byla doložka nemající vliv na platnost směnky (např. doložka o efektivním placení). V takovém případě pak nelze považovat takovou směnku za neplatnou. Nabyvatel sice nemá povinnost doplnit blankosměnku (využít vyplňovací právo), pokud však k vyplnění blankosměnky přistoupí, je povinen dodržovat při vyplňování smluvně stanovené hranice. Příkladem lze uvést blankosměnku s nevyplněným datem splatnosti, k němuž bylo sjednáno vyplňovací právo. Pokud věřitel v rozporu s dohodou tento údaj nevyplní a následně směnku uplatní, „(...) je nutno vycházet z toho, že uplatňuje-li práva z takto vybavené listiny, dává tím najevo, že považuje, třebaže prostřednictvím zákonné fikce, směnku za vyplněnou údajem o splatnosti na viděnou, a tedy lze i v tomto případě za stejných okolností námitku nesprávného vyplnění vznášet.“²⁹

Ani v takovém případě nezůstává dlužník bez obrany. „Jestliže (...) výsledná podoba listiny nebude odpovídat uzavřené době o vyplnění blankosměnky (údaje, ohledně nichž se uplatní zákonná fikce upravená – jde-li o směnku vlastní – v ustanovení čl. I. § 76 směnečného zákona, se budou lišit od údajů, jež měly být podle ujednání účastníků směnečného vztahu do blankosměnky doplněny), může se dlužník proti výkonu práv z uplatněné směnky bránit pouze námitkou podle čl. I. § 10 směnečného zákona. To, zda (namítané) porušení vyplňovacího práva bude mít v poměrech dané věci za následek, že směnečný dlužník se povinnosti plnit ze směnky ubrání, pak bude záviset na posouzení konkrétních okolností případu, přičemž určující bude v tomto směru zejména zjištění, zda porušením podmínek, za nichž měla být blankosměnka o chybějící údaje doplněna, došlo ke zhoršení postavení směnečného dlužníka.“³⁰

²⁸ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 10. 2004, sp. zn. 9 Cmo 274/2004, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 8/2005.

²⁹ KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zjištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 94.

³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2017, sp. zn. 29 Cdo 731/2015.

Nedoplnění údaje v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu tedy nemá zvláštní režim, co se týče posuzování oprávněnosti námitek. V každém konkrétním případě bude třeba posuzovat, zda se bude lišit náhradní řešení stanovené zákonem od údaje, který měl být dle dohody o vyplňovacím právu vyplněn, a pokud ano, posuzovat důsledky podle konkrétních okolností.

2 Osoby oprávněné namítat protismluvní doplnění

Podstata námítka spočívá v obraně osoby, která udělila směnečné vyplňovací právo, že při doplnění blankosměnky nebyly dodrženy hranice stanovené v dohodě o vyplňovacím právu, tedy že směnka neodpovídá ujednání smluvních stran – výstavce blankosměnky a jejího nabyvatele. Jak již vyplývá z jejího názvu, námitka protismluvního doplnění je založena na porušení dohody o vyplňovacím právu, jejím základem je tedy relativní právo mezi oprávněným z vyplňovacího práva a výstavcem blankosměnky, který vyplňovací právo udělil.

Pokud je jejím základem porušení dohody, zůstává tato námitka omezena na relativní vztahy, není tedy jako např. námitka neplatnosti směnky námitkou absolutní. Námitka protismluvního doplnění je proto řazena mezi osobní námítka jako zvláštní námitka z kauzálních vztahů.³¹ Tento charakter námítka určuje okruh osob, které se jí mohou bránit. Námitku protismluvního doplnění tak mají k dispozici ti, kteří sami vydali blankosměnku a udělili vyplňovací právo, nebo ti, kteří umístili svůj podpis na blankosměnku a s věřitelem (nabyvatelem blankosměnky) uzavřeli dohodu, jakým způsobem má být blankosměnka vyplněna.

Proto je třeba z okruhu osob oprávněných namítat protismluvní doplnění blankosměnky vyloučit toho, kdo se podepsal na směnku úplnou bez ohledu na to, že tato byla původně blankosměnkou (např. podpis avala na již doplněné blankosměnce). Ve vztahu k němu se totiž ve skutečnosti o žádnou blankosměnku nejedná, neboť se podepsal na úplnou směnku, jejíž podobu znal. „*Ti, kdo podepisují směnku již vyplněnou, znají již celý obsah směnky, lhobstevno, zda se k němu dospělo správným nebo nesprávným vyplněním, a konečně nemusí vůbec ani vědět, že původně šlo o blankosměnku. Tedy potom námítky dlužníků, kteří podepsali směnku již vyplněnou, řídí se jen ustanovením čl. I § 17.*“³²

Pokud jde o osoby, které se podepsaly na blankosměnku ještě před jejím doplněním, svědčí námitka protismluvního doplnění bezesporu tomu, „*(...) kdo se jako dlužník podepsal na listinu ještě nevyplněnou a kdo, třeba neformálně, dohodl se s majitelem na jejím vyplnění.*“³³

31 Srov. KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 90; nebo KEINERT, Hans. *Handbuch des Wertpapierrechts. nach österreichischem und deutschem Recht. Band 1*. Wien: Verlag Österreich, 2014, s. 324.

32 KOVAŘÍK, Zdeněk. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 47.

33 KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 90.

„Pokud jde o osoby, které se na směnku podepsaly před doplněním a které nejsou účastny ani neformální smlouvy o vyplnění směnky, pak vůči nim vůbec o blankosměnku nejde, na jejich straně jde o podpis pod nedokonale listinu, pozdější doplnění listiny nelze pak považovat za oprávnění vůči nim v žádném případě a jejich námitky se budou opírat o § 69 ZSŠ.“³⁴ Z. Kovařík tedy vychází z toho, že námitka protismluvního doplnění svědčí pouze těm osobám, které se na blankosměnku podepsaly před jejím doplněním a alespoň neformálně se dohodly s majitelem na jejím vyplnění. Pokud takovou dohodu neuzavřely, nejedná se vůči nim o blankosměnku, doplnění blankosměnky se ve vztahu k nim proto bude posuzovat jako neoprávněná změna textu směnky. Tento závěr dovozuje z povahy námitky protismluvního doplnění, kterou považuje za zvláštní kauzální námitku.

Naopak J. Kotásek dovozuje, že námitka protismluvního doplnění svědčí i těm, kteří přímo směnečné vyplňovací právo neudělili, „(...) pouze podepsali listinu s vědomím jejího pozdějšího doplnění (...).“³⁵ Argumentuje přitom vztahem čl. I § 10 a § 17 ZSŠ. Podle něj není čl. I § 10 ZSŠ ve vztahu čl. I § 17 ZSŠ *lex specialis*, neboť zatímco čl. I § 17 ZSŠ „(...) se omezuje na námitky *inter partes*, tedy na námitky z vlastních vztahů mezi konkrétním věřitelem a dlužníkem, je úprava námitky z vlastních vztahů pojata všeobecně a zásadně s účinností pro všechny směnečné dlužníky, kteří se vědomě se soublasem majitele podepsali na blankosměnku (aniž by sami byli formálně účastníky dohody ve smyslu čl. I § 10 ZSŠ).“³⁶ Rozšíření námitky protismluvního doplnění mimo kauzální vztahy má nespornou výhodu, a to ve vztahu k avalům, kteří, pokud nemají uzavřenou dohodu s věřitelem, přístup ke kauzálním námitkám dlužníka nemají. Pokud by byla námitka protismluvního doplnění považována za zvláštní kauzální námitku, bylo by zapotřebí k jejímu uplatnění vždy dohody s věřitelem, v níž by si aval uplatnění této námitky vymínil. Jedná se však o obecný problém postavení avala a jeho přístupu ke kauzálním námitkám dlužníka, který je běžný i u úplných smének, nejedná se o žádné specifikum porušení dohody o vyplňovacím právu.

Pokud je námitka protismluvního doplnění založena na porušení dohody, je podle mě nezbytné, aby taková dohoda, třeba i bezformálně a konkludentně, byla uzavřena. Uzavření takové dohody může mít i povahu srozumění s tím, že blankosměnka byla vystavena a za jakých podmínek má být doplněna. Srozumění s obsahem dohody o vyplňovacím právu a připojení podpisu na blankosměnku za sjednaných podmínek by mělo být dostačující k tomu, aby se dlužník mohl bránit námitkou protismluvního doplnění. Námitka protismluvního doplnění proto může svědčit i tomu, kdo se podepsal na prozatím nedoplněnou blankosměnku, a u nějž lze dovodit, že se s jejím majitelem, byť neformálně, dohodl na doplnění blankosměnky, nebo byl srozuměn s podmínkami, za jakých má být blankosměnka doplněna.

34 KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zjištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 90.

35 KOTÁSEK, Josef. *Zákon směnečný a šekový. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 112.

36 Ibid.

Konkludentní udělení vyplňovacího práva lze dovodit při převodu blankosměnky – pokud remitent indosuje blankosměnku, aniž by indosantovi udělil sám směnečné vyplňovací právo, tedy pokud s blankosměnkou převádí i udělené směnečné vyplňovací právo, uzavírá současně i konkludentní dohodu, že i vůči němu je indosant oprávněn blankosměnku doplnit za podmínek stanovených v dohodě o vyplňovacím právu. Pokud pak indosant blankosměnku v rozporu s touto dohodou vyplní a směnku uplatní u soudu, bude mít remitent k dispozici námitku protismluvního doplnění dle takto uzavřené konkludentní dohody.

Uzavření konkludentní dohody o vyplňovacím právu není vyloučeno ani u avalů. V případech, kdy je výstavcem blankosměnky společnost a její statutární orgán nebo společník se na blankosměnku podepíše jako směnečný rukojmí, dovodila judikatura Nejvyššího soudu konkludentní uzavření dohody o vyplňovacím právu i vůči avalovi, čímž mu otevřela cestu k námitkám protismluvního doplnění blankosměnky.³⁷ Dovození uzavření konkludentní dohody je podle mě cesta, která otevírá dlužníkovi možnost bránit se námitkami protismluvního doplnění blankosměnky. V případě avalů je to pak i cesta, jak jim otevřít cestu k ostatním kauzálním námitkám avaláta.

Pokud se tedy dlužník podepisuje na blankosměnku, je přinejmenším srozuměn s tím, jakým způsobem má být blankosměnka vyplněna. Pokud neuzavře vlastní dohodu o vyplňovacím právu (např. indosant převede blankosměnku s tím, že na místo 5 000 Kč, které byl oprávněn do blankosměnky doplnit, může jeho indosatář doplnit do blankosměnky částku 10 000 Kč), budou pro něj platit stejné podmínky, jako pro výstavce blankosměnky. Lze tedy formulovat závěr, že pokud dlužník, který se podepsal na blankosměnku před jejím vyplněním, nesjednal odlišné podmínky doplnění blankosměnky, má se za to, že odpovídá za stejných podmínek jako výstavce blankosměnky (tedy ten, kdo blankosměnku vystavil a udělil směnečné vyplňovací právo).

3 Důsledek převodu (blanko)směnky na možnost uplatnit námitku protismluvního doplnění

Dokud nedojde k převodu blankosměnky (ať již před nebo po jejím doplnění), tedy dokud zůstanou totožní účastníci směnky a dohody o vyplňovacím právu, může dlužník v případě protismluvního doplnění blankosměnky rozpor s dohodou o vyplnění namítat bez dalšího.³⁸ Pokud blankosměnka opustí původní vztahy, dojde tedy k jejímu převodu,

³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3407/2012; nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 4. 2016, sp. zn. 29 Cdo 1591/2014; nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2014, sp. zn. 29 Cdo 1640/2011.

³⁸ Z. Kovařík poukazuje na to, že ani v tomto případě nelze postupovat mechanicky a i pokud by byla směnka doplněna objektivně nesprávně, avšak důvodem byla skutečnost, že majitel směnky postupoval při jejím doplnění podle dokladů poskytnutých dlužníkem, o jejichž nepravosti nemohl vědět, dlužník nebude, i kdyby prokázal doplnění blankosměnky v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu, s námitkou protismluvního doplnění blankosměnky úspěšný. KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 90.

at' již před jejím doplněním nebo po něm, vstupuje do hry princip ochrany dobré víry třetích osob a s ním ochrana dobrověrného nabyvatele.

Jak již bylo uvedeno na úvod, čl. I § 10 ZSŠ neobsahuje nic jiného než úpravu možnosti vznášet námitku protismluvného doplnění pokud dojde k převodu (blanko)směnky. Otázkou, která je v případě protismluvného doplnění zcela zásadní a pro praxi stěžejní, a na niž nepanuje ani v české, ani v zahraniční odborné literatuře jednotný názor, je, zda čl. I § 10 ZSŠ dopadá na případy, kdy byla blankosměnka převedena ještě před doplněním, společně s vyplňovacím právem, nebo zda pokrývá i převody blankosměnek již doplněných, tedy směnek, které byly původně blankosměnkou. Jinak řečeno, vůči komu a za jakých podmínek se dlužník může bránit námitkou protismluvného doplnění blankosměnky (tedy že blankosměnka byla doplněna v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu), pokud dojde ke změně účastníků směnečných vztahů, a za jakých podmínek je nabyvatel blankosměnky chráněn před námitkami protismluvného doplnění blankosměnky.

Podle názoru některých autorů³⁹ dopadá čl. I § 10 ZSŠ pouze na případy, kdy došlo k převodu ještě nevyplněné blankosměnky, nelze jej tedy vztáhnout na převody realizované poté, co byla blankosměnka již doplněna. Pokud byla blankosměnka převáděna ještě před jejím doplněním, zákon stanoví vedle nesprávnosti vyplnění další předpoklad, a to, že nabyvatel postupoval při nabývání směnky ve zlé víře nebo se provinil hrubou nedbalostí.⁴⁰ „U dalších majitelů je nutno (...) odlišovat, zda nabyli jen blankosměnku, tedy směnku, která ještě v plném rozsahu vyplněna není, od případu, kdy další majitel nabude směnku, která sice původně blankosměnkou byla, ale na něj byla již převedena směnka hotová. Posledně uvedeného případu se ustanovení § 10 ZSŠ netýká a dlužník bude moci proti tomuto majiteli namítat jen v mezích daných obecnými ustanoveními o převodu směnky, tedy podle ustanovení § 17 ZSŠ.“⁴¹ V takovém případě bude záviset možnost vznášet námitky protismluvného doplnění u rektasměnek na tom, „(...) zda byla taková námitka možná proti předchozímu majiteli směnky, to jest vlastně vůči tomu, kdo směnku vyplnil(...)“; u ordresměnek „(...) bude nutno prokázat, že majitel při nabývání směnky jednal ke škodě dlužníka ve smyslu § 17 ZSŠ, to znamená, že věděl o nesprávném vyplnění směnky.“⁴² „Je-li převáděna hotová směnka, tedy vyplněná blankosměnka, at' už v souladu s dohodou o jejím vyplnění či v jejím rozporu, nemůže se dlužník dovolávat ustanovení § 10 čl. I zákona směnečného a šekového, ale ustanovení § 17 zákona směnečného a šekového.“⁴³ Z. Kovařík argumentuje tím, že v případě převodu již doplněné blankosměnky nejen že „(...) sami směnku nevyplnili

39 ONDREJOVÁ, Dana. Námitka excesivního vyplnění blankosměnky aneb kladivo na směnečné blankodlužníky. *Právní fórum*, 2010, roč. 72, č. 11, s. 530; ŠNYRCH, Roman. Teoretické aspekty blankosměnky. *Právní rozhledy*, Praha: C. H. Beck, 1996, roč. 4, č. 12, s. 544.

40 KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 91.

41 KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka a šek v České republice*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 125.

42 KOVAŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 92.

43 ONDREJOVÁ, Dana. Námitka excesivního vyplnění blankosměnky aneb kladivo na směnečné blankodlužníky. *Právní fórum*, 2010, roč. 72, č. 11, s. 530.

*a vyplňovat ani nebudou, ale nemusí a pravidelně také ani nebudou vědět, že získávají směnku, která byla vydána nejprve jako nehotová a později doplněna.*⁴⁴

Podle tohoto názoru se tedy čl. I § 10 ZSŠ uplatní pouze tehdy, pokud byla blankosměnka převedena ještě před jejím doplněním. V takovém případě, pokud dojde k protismluvnímu doplnění, je na dlužníkovi, aby prokázal, nejen že byla směnka doplněna v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu, ale i že majitel při nabývání blankosměnky jednal ve zlé víře nebo se provinil hrubou nedbalostí. I v případě nabývání ještě neúplných směnek je tedy dobrověrný věřitel chráněn před námitkou protismluvního doplnění. Naopak čl. I § 10 ZSŠ nelze podle tohoto názoru aplikovat, pokud byla převedena již doplněná směnka, neboť se již nejedná o převod blankosměnky, ale o převod hotové směnky, a proto námitky může dlužník uplatnit pouze v režimu čl. I § 17 ZSŠ.

Užití č. I § 10 ZSŠ na převod již doplněných směnek připouští B. Jablonka, podle nějž toto ustanovení chrání nabyvatele nejen tehdy, pokud nabyl blankosměnku ještě nevyplněnou, ale i pokud nabyl již perfektní směnku. Směnečný dlužník, který podepsal původní blankosměnku, je oprávněn tvrdit a dokazovat skutečnosti v rozsahu vyplývajícím z čl. I § 10 ZSŠ (a ne z čl. I § 17 ZSŠ) vůči novému majiteli směnky bez ohledu na to, zda nový majitel nabyl blankosměnku, nebo už úplnou směnku. Čl. I § 10 ZSŠ však již nedopadá na směnečného dlužníka, který indosoval již vyplněnou směnku, rozsah jeho námitek je dán obsahem listiny, jako směnečný dlužník proto bude zavázán podle obsahu listiny, který měla v době, kdy ji indosoval.⁴⁵

S odlišným přístupem přichází R. Chalupa, který dovozuje, že námitka protismluvního doplnění *„je uplatnitelná proti věřiteli, který blankosměnku vyplnil, a proti všem dalším věřitelům, kteří vstoupili do práv a povinností vyplníte. Námitku excesivního vyplnění blankosměnky naopak nelze uplatnit především proti věřiteli, který směnku nabyl po jejím vyplnění indosací, pokud při jejím nabývání nejednal ve zlé víře anebo se při jejím nabývání nedopustil hrubé nedbalosti, a dále pak ani proti dalším nabyvatelům směnky. Možnost uplatnění námitek vyplnění blankosměnky v rozporu s ujednáním tedy končí první indosací směnky uskutečněnou po vyplnění blanka, která byla prostá zlé víry nebo hrubé nedbalosti.*⁴⁶

V německé odborné literatuře⁴⁷ převládá názor, že čl. I § 10 ZSŠ (resp. jemu odpovídající zahraniční úprava) dopadá na případy, kdy protismluvně doplněná blankosměnka byla převedena na třetí osobu. Převedl-li nabyvatel blanketu již úplnou protismluvně

44 KOVÁŘÍK, Zdeněk. *Směnka jako zajištění*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 92.

45 JABLONKA, Branislav. *Zákon zmenkový a šekový. Komentár*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 71.

46 CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový. Komentár. 1. Díl směnky*. 2. vyd. Praha: Linde Praha, a. s., 2006, s. 95.

47 RICHARDI, Reinhard. *Wertpapierrecht. EinLehrbuch*. Heidelberg: C. F. Müller JuristischerVerlag, 1987, s. 132; BAUMBACH, Adolf, Wolfgang HEFERMEHL a Matthias CASPER. *Wechselgesetz, Scheckgesetz*. 23. přepracované vyd. München: C. H. Beck, 2008, s. 146; ZÖLLNER, Wolfgang. *Wertpapierrecht*. 14. vyd. München: C. H. Beck'scheVerlagsbuchhandlung, 1987, s. 77.

doplněnou směnku, odpovídá výstavce blanketu nabyvateli podle doplněného textu, pokud byl nabyvatel v dobré víře. Pokud nabyvatel protismluvně doplněné blankosměnky jednal při jejím nabytí ve zlé víře nebo hrubé nedbalosti, nemá vůči vydavateli blankosměnky žádné další nároky než ten, komu byla blankosměnka vydána a komu bylo uděleno vyplňovací právo.⁴⁸ Více pozornosti je pak věnováno případům, kdy je blankosměnka převedena ještě před jejím doplněním, a to v tom směru, zda i v těchto případech je nabyvatel ještě nevyplněné blankosměnky chráněn proti případným námitkám protismluvného doplnění dobrou vírou. A. Baumbach, W. Hefermehl a M. Casper dovozují, že čl. I § 10 ZSS chrání nabyvatele, kteří byli v dobré víře, a to nabyvatele nejen vyplněné blankosměnky, ale i nabyvatele blankosměnky ještě nevyplněné. Argumentují, že tento závěr není v rozporu s čl. I § 10 ZSS, ale odpovídá účelu blankosměnky, která je, stejně jako úplná směnka, určena k oběhu. Případná povinnost nabyvatel nevyplněné směnky informovat se předem o rozsahu zmocnění by byla s touto funkcí blankosměnky v rozporu. Potřeba ochrany oběhu má přednost před zájmy vydavatele blankosměnky, který nese riziko, že blanket bude doplněn odlišně od jeho vůle.⁴⁹ W. Zöllner vychází z toho, že výstavce blankosměnky nemůže odpovídat nabyvateli blankosměnky nad rámec uzavřené dohody. Pokud však dojde ke směnečnému převodu (např. indosaci) blankosměnky již doplněné v rozporu s dohodou o směnečném vyplňovacím právu, nabízí se podle něj otázka, zda vůbec a případně jak chránit jejího nabyvatele. V úvahu by přicházely tři možnosti, jak tuto otázku regulovat. První, podle níž třetí osobě nepřísluší více práv než tomu, kdo blankosměnku protismluvně doplnil, které by však nebylo slučitelné s povahou směnky jako cirkulačního papíru a které by znesnadňovalo její způsobilost k oběhu. Druhé řešení naopak upřednostňuje maximální ochranu nabyvatele tak, že každý nabyvatel se může odvolávat na text doplněné blankosměnky. Poslední, střední cesta, kterou se vydal i ZSS, chrání poctivého nabyvatele. Vlastník směnky se nemůže dovolávat protismluvně doplněného textu, pokud věděl, nebo z důvodu hrubé nedbalosti nevěděl, že směnka byla doplněna v rozporu s dohodou.⁵⁰

Pokud jde převod blankosměnky před jejím doplněním, soustředí se pozornost německých autorů především na otázku, zda společně s tímto převodem dojde i k převodu směnečného vyplňovacího práva a postavení výstavce blankosměnky pro případ, že k převodu směnečného vyplňovacího práva společně s blankosměnkou nedojde, například proto, že výstavce blankosměnky převoditelnost vyplňovacího práva vyloučil.⁵¹

48 BÜLOW, Peter. *Wechselgesetz, Scheckgesetz*. 5. vyd. München: C. H. Beck, 2013, s. 73 (ve volném překladu autorky).

49 BAUMBACH, Adolf, WOLFGANG HEFERMEHL a MATTHIAS CASPER. *Wechselgesetz, Scheckgesetz*. 23. přepracované vyd. München: C. H. Beck, 2008, s. 146 (ve volném překladu autorky).

50 ZÖLLNER, Wolfgang. *Wertpapierrecht*. 14. vyd. München: C. H. Beck'scheVerlagsbuchhandlung, 1987, s. 77.

51 BÜLOW, Peter. *Wechselgesetz, Scheckgesetz*. 5. vyd. München: C. H. Beck, 2013, s. 74; ZÖLLNER, Wolfgang. *Wertpapierrecht*. 14. vyd. München: C. H. Beck'scheVerlagsbuchhandlung, 1987, s. 77.

Z rakouských autorů se námitce protismluvního doplnění velmi podrobně věnuje H. Keinert.⁵² Radí ji mezi kauzální námitky, nikoli mezi námitky z nedostatku dohody o vydání směnky (námitky platnosti) s odůvodněním, že dohoda o blanketu patří mezi kauzální vztahy. V případě úplné směnky by byly námitky ze základního vztahu prodávány v rámci čl. I § 17 ZSŠ. Pro blankosměnku obsahuje čl. I § 10 ZSŠ zvláštní úpravu, která předchází obecnému vyloučení námitek podle čl. I § 17 ZSŠ. Rovněž rozlišuje mezi námitkami vůči prvnímu oprávněnému z blankosměnky (nabyvateli), vůči němuž jsou námitky příjemce blanketu přípustné, a vůči další nabyvatelům, u nichž je na místě, pokud jsou v dobré víře, vyloučení námitek. Pokud jde o převod blankosměnky před jejím vyplněním, upozorňuje na spornost této otázky. Většinové mínění se podle něj přiklání k závěru, že čl. I § 10 ZSŠ je aplikovatelný i na případy, kdy dojde k převodu blankosměnky před jejím vyplněním, tedy že je chráněna dobrá víra v udaný obsah vyplňovacího oprávnění s odůvodněním, že směnka je cirkulační cenný papír. V důsledku toho se přesouvá těžiště převažujícího názoru k otázce, kdy je nabyvatel blanketu v dobré víře. Sám se přiklání k menšinovému názorovému proudu, že čl. I § 10 ZSŠ chrání pouze nabyvatele blankosměnky již doplněné.⁵³

Při převodech blankosměnky lze ve vztahu k námitce protismluvního doplnění rozlišit tyto situace:

1. výstavce vystavil blankosměnku, remitentovi udělil směnečné vyplňovací právo, ten blankosměnku vyplnil v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu a následně ji již jako hotovou směnku převedl,
2. výstavce vystavil blankosměnku, remitentovi udělil směnečné vyplňovací právo, ten blankosměnku společně s vyplňovacím právem převedl na třetí osobu, která blankosměnku vyplnila v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu a následně ji uplatnila u soudu.

V následujících dvou kapitolách se na tyto dvě situace zaměřím podrobněji, konkrétně na to, jaký vliv má převod blankosměnky (v závislosti na tom, zda byla převedena před jejím doplněním nebo po něm), na možnost dlužníka bránit se vůči nabyvateli námitkou protismluvního doplnění blankosměnky, a ochranu třetích osob před těmito námitkami.

3.1 Převod doplněné blankosměnky

Jak již bylo uvedeno výše, objevují se názory, které tyto případy vylučují z působnosti čl. I § 10 ZSŠ a doplnění blankosměnky v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu posuzují v režimu čl. I § 17 ZSŠ. Hlavním argumentem, proč by ustanovení čl. I § 10 ZSŠ nemělo být aplikováno na převody již doplněných směnek, je, že jejich nabyvatelé

⁵² KEINERT, Hans. *Handbuch des Wertpapierrechts. nach österreichischem und deutschem Recht. Band 1.* Wien: Verlag Österreich, 2014, s. 325.

⁵³ Ibid.

nemusí vědět a zpravidla ani vědět nebudou, že se vůbec jednalo o blankosměnku, natož že byla doplněna v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu (tedy ochrana třetích osob). Ochrana bude těmto osobám ale zachována i při aplikaci čl. I § 10 ZSŠ, neboť i podle něj je chráněn nabyvatel, který při nabytí blankosměnky nejednal ve zlé víře nebo se neprovinil hrubou nedbalostí. Pokud při indosaci nebude ze směnky vůbec patrné, že se původně jednalo o blankosměnku, která by byla doplněna v rozporu s vyplňovacím právem, věřitel bude při jejím nabytí zpravidla v dobré víře, neboť nemohl vědět, že se jednalo o blankosměnku, a tím spíše nemohl vědět, že byla doplněna v rozporu s dohodou o vyplňovacím právu. Tedy i při aplikaci čl. I § 10 ZSŠ zůstává ochrana nabyvatele v dobré víře zachována. Problém se tak přenáší z otázky, zda lze v těchto případech aplikovat čl. I § 10 ZSŠ, na otázku, zda byl nabyvatel při nabývání v dobré víře či nikoli, resp. zda standart dobré víry ve smyslu čl. I § 17 ZSŠ a § 10 ZSŠ je totožný, nebo zda čl. I § 10 ZSŠ vyžaduje nižší standard dobré víry (formulace „*majitel nabyl směnky ve zlé víře anebo se při nabývání směnky provinil hrubou nedbalostí*“) než čl. I § 17 ZSŠ (formulace „*majitel při nabývání směnky jednal vědomě na škodu dlužníka*“). Ochrana třetích osob nespočívá proto ve vyloučení aplikace čl. I § 10 ZSŠ, ale v nastavení kritérií, při jejich splnění bude nabyvatel považován za nabyvatele v dobré víře.

V německé a rakouské odborné literatuře naopak pochybnosti o tom, že čl. I § 10 ZSŠ by se na případy převodů již doplněných blankosměnek, neobjevují. Většinově je přijímán závěr o aplikaci čl. I § 10 ZSŠ na převody již doplněných směnek, aniž by byla pozornost věnována důvodům této aplikace. Ta je spíše zaměřena na otázku dobré víry, konkrétně kdy je nabyvatel při nabývání takové blankosměnky v dobré víře a který okamžik je pro zkoumání dobré víry rozhodující.⁵⁴

Závěr, že čl. I § 10 ZSŠ lze aplikovat v případech, kdy blankosměnka byla převedena již jako doplněná směnka, navíc vyplývá podle mého názoru především z jazykového výkladu čl. I § 10 ZSŠ, které hovoří již o převodu směnky (nikoli převodu neúplné směnky).

Užití čl. I § 10 ZSŠ na převody vyplněných blankosměnek současně nevylučuje aplikaci čl. I § 17 ZSŠ, který se prosadí vedle čl. I § 10 ZSŠ, a to ve vztahu ke kauzálním námitkám, kde bude standard dobré víry přísnější než u námitky protismluvního doplnění blankosměnky. Současně tím není ani vyloučen závěr, že námitku protismluvního doplnění budou mít k dispozici pouze ti, kteří se na směnku podepsali ještě před jejím doplněním, resp. ti, kteří udělili směnečné vyplňovací právo. Pokud totiž v postavení dlužníka (ať již v podobě indosanta vyplněné blankosměnky nebo avala, který svůj podpis připojil na blankosměnku až po jejím doplnění) bude osoba, která se na směnku

⁵⁴ RICHARDI, Reinhard. *Wertpapierrecht. Ein Lehrbuch*. Heidelberg: C. F. Müller Juristischer Verlag, 1987, s. 132; BAUMBACH, Adolf, Wolfgang HEFERMEHL a Matthias CASPER. *Wechselgesetz, Scheckgesetz*. 23. přepracované vyd. München: C. H. Beck, 2008, s. 146; ZÖLLNER, Wolfgang. *Wertpapierrecht*. 14. vyd. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1987, s. 77; BÜLOW, Peter. *Wechselgesetz, Scheckgesetz*. 5. vyd. München: C. H. Beck, 2013, s. 74.

podepsala po jejím doplnění a dojde k převodu směnky, ve vztahu k ní se vůbec o žádnou blankosměnku nejednalo, neudělila vyplňovací právo, nemůže tedy protismluvní doplnění úspěšně namítat, a její námitky skutečně zůstanou omezeny pouze na čl. I § 17 ZSŠ. V tomto případě se však spíše než o otázku aplikace čl. I § 10 ZSŠ na převody doplněných blankosměnek jedná o otázku okruhu účastníků směnky oprávněných namítat protismluvní doplnění blankosměnky.

Ve vztahu k převodu již doplněné blankosměnky se objevuje názor, že „(m)ožnost uplatnění námítky vyplnění blankosměnky v rozporu s ujednáním (...) končí první indosací směnky uskutečněnou po vyplnění blanka, která byla prostá zlé víry nebo hrubé nedbalosti“⁵⁵. Domnívám se, že toto pojetí nedůvodně rozšiřuje ochranu poskytovanou čl. I § 10 ZSŠ i na případné nabyvatele ve zlé víře, kteří nabyli směnku rubopisem od dobrověrného indosanta. Dobrá víra by měla být posuzována u každého nabyvatele samostatně, není důvod dobrou víru nabyvatele rozšiřovat a přenášet na jeho indosatáře, neboť ten nevstupuje do právního postavení svého předchůdce, ale stává se originárním vlastníkem se všemi výhodami plynoucími z tohoto způsobu nabytí směnky. Měly by na něj být proto kladeny i odpovídající požadavky pokud jde o jeho dobrou víru při nabývání vyplněné blankosměnky.

3.2 Převod blankosměnky před jejím doplněním

Zatímco v české odborné literatuře nepanují spory o tom, že v případech, kdy dojde k převodu blankosměnky před jejím doplněním, je aplikace čl. I § 10 ZSŠ na místě, v německé a rakouské odborné literatuře vyvolává tato otázka diskuzi.

S ohledem na obecně přijímaný závěr, že společně s převodem blankosměnky přechází i směnečné vyplňovací právo bez dalšího⁵⁶, odpadá problém, kterým se zahraniční odborná literatura podrobně zabývá, a to vliv vyloučení převoditelnosti vyplňovací práva na postavení nabyvatele blankosměnky.⁵⁷ S ohledem na omezený rozsah článku a názírání na převod vyplňovacího práva v českém právu nebudu této otázce věnovat bližší pozornost. Pokud je mi známo, ani česká praxe se s vyloučením převoditelnosti vyplňovacího práva prozatím nesetkává.

⁵⁵ CHALUPA, Radim. *Zákon směnečný a šekový. Komentář. 1. Díl směnky*. 2. vyd. Praha: Linde Praha, a. s., 2006, s. 95.

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2008, sp. zn. 29 Odo 1407/2006, publikovaný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu pod č. 8/2009 a v něm přijatý závěr, že „(s) převodem nebo přechodem blankosměnky přechází na nabyvatele bez dalšího i právo ji vyplnit.“

⁵⁷ Blíže BÜLOW, Peter. *Wechselgesetz. Scheckgesetz*. 5. vyd. München: C. H. Beck, 2013, s. 73. Dobrá víra nabyvatele při nabytí vyplňovacího práva se opírá o dvě vyvratitelné domněnky plynoucí z obchodních zvyklostí, podle nichž se má za to, že nabyvatel blankosměnky je oprávněn vyplňovací oprávnění převést na svého indosatáře (a ten na dalšího) a že nabyvatel blankosměnky svého oprávnění k převodu využil, když převedl nevyplněný blanket.

Pokud tyto domněnky hovoří ve prospěch nabyvatele, vychází se z jeho dobré víry, tak že nabytí udělené vyplňovací právo a výstavce blanketu tomu odpovídající povinnost.

Zaměřím se proto na otázku, zda je možné čl. I § 10 ZSŠ aplikovat při převodu blankosměnky před jejím vyplněním společně s vyplňovacím právem (výstavce blankosměnky jeho převoditelnost nevyloučil) a věřitel následně blankosměnku v rozporu s tímto vyplňovacím právem doplnil. Tedy zda i v těchto případech je chráněn dobrou vírou, nebo zda se vůči němu může dlužník bránit stejně jako vůči tomu, komu blankosměnky vydal a udělil právo k jejímu doplnění bez dalšího.

Obecně se nabízí (stejně jako při nabytí již vyplněné blankosměnky) tři řešení – ochrana nabyvatele do té míry, že vůči němu nebude námitka protismluvného doplnění přípustná vůbec, maximální ochrana dlužníka tím, že mu bude umožněno vznášet námitku protismluvného doplnění bez dalšího, tedy bez ohledu na dobrou víru nabyvatele nevyplněné blankosměnky, nebo cesta třetí, možnost vznášet námitku protismluvného doplnění vůči nabyvateli blankosměnky pod podmínkou, že nebyl při nabývání blankosměnky v dobré víře.

První možnost, tedy maximální ochranu věřitele lze vyloučit – pokud mu tato ochrana není přiznána v situaci, kdy nabývá již doplněnou blankosměnky, tím spíše mu tato ochrana nemůže být poskytnuta při nabytí ještě nevyplněné blankosměnky. Důsledkem tohoto pojetí by bylo vydání dlužníka na milost nabyvateli blankosměnky, který by mohl vyplnit blankosměnku jakkoli, neboť dlužník by se tomuto protismluvnému doplnění nemohl nijak bránit.

Třetí možnost, tedy ochrana nabyvatele v dobré víře, je zastávána v české odborné literatuře. Jak podotýká H. Keinert, jedná se i o většinový názor v zahraničí. Hlavním argumentem je potřeba ochrany obchodního styku a cirkulačního účelu směnky. Jak již bylo uvedeno výše, těžiště se pak přesouvá k otázce, kdy je nabyvatel v dobré víře a zda se musí ujist'ovat u vydavatele blankosměnky, tedy vynaložit zvláštní péči, aby se ujistil, že vyplnil nabytý blanket v souladu s dohodou o vyplňovacím právu.⁵⁸

Druhou možnost, tedy aplikaci čl. I § 10 ZSŠ na případy nabytí nevyplněné blankosměnky, dovozuje H. Keinert, přičemž toto řešení označuje za menšinový názor. V jeho prospěch argumentuje zněním čl. I § 10 ZSŠ, přičemž rozšíření tohoto ustanovení vedle převodů blankosměnek již vyplněných i na převody blankosměnek před jejich doplněním je pouhou analogií. Poukazuje i na způsob převodu vyplňovacího práva, který je podle něj převodem obecněprávním, přičemž nabytí pohledávky zásadně není poskytována ochrana, pokud jde o existenci práva, tím spíše ne jeho obsahu. Dále argumentuje účelem ochrany, která podle něj dopadá na nabyvatele, který nevěděl o původní neúplnosti směnky nebo přinejmenším důvěřoval, že úplná směnka odpovídá kauzálnímu vztahu, prakticky vyplňovacímu právu. Důvěra v rozsah vyplňovacího práva není podle něj hodna stejné ochrany jako důvěra ve správnost kompletní vyplněné směnky.

---

⁵⁸ KEINERT, Hans. *Handbuch des Wertpapierrechts nach österreichischem und deutschem Recht. Band 1*. Wien: Verlag Österreich, 2014, s. 325.

Domnívám se, že vyloučení aplikace čl. I § 10 ZSŠ na převody blankosměnek před jejich vyplněním, tedy příklonění se ke druhé z možností, zbavuje dobrověrného nabyvatele jakékoli ochrany, neboť díky tomu jsou vůči němu námitky protismluvního doplnění přípustné vždy bez dalšího. I kdyby věřitel při převodu blankosměnky obdržel podrobnou písemnou dohodu o směnečném vyplňovacím právu a učinil vše, co po něm lze spravedlivě požadovat, stále by pro něj existovalo riziko, např. že v průběhu řízení o zaplacení směnky vyjde najevo, že mezi původním věřitelem a dlužníkem byl uzavřen dodatek k vyplňovacímu právu a vyplňovací právo má jiný obsah než o jakém při nabývání blankosměnky věděl. Spíše než vyloučením aplikace čl. I § 10 ZSŠ při převodech nevyplněných blankosměnek by proto ochrana dlužníka měla být řešena přísnějšími požadavky na dobrou víru věřitele, než jaké jsou kladeny na dobrou víru věřitele při nabývání blankosměnky již vyplněné.

Závěr

Doplnění blankosměnky v rozporu s dohodou o směnečném vyplňovacím právu nezpůsobuje neplatnost směnky, dlužníkovi je k dispozici pouze relativní námitka, námitka protismluvního doplnění blankosměnky.

Vliv na závazek dlužníka z protismluvně doplněné blankosměnky se liší v závislosti na údajích, který byl do blankosměnky odchýlen od dohody doplněn. U kvantitativních údajů, u kterých dochází k překrývání protismluvně doplněného údaje do blankosměnky s údajem, k jehož doplnění byl věřitel oprávněn, bude dlužník ze směnky zavázán pouze v tom rozsahu uděleného vyplňovacího práva. Naopak v případě kvalitativních údajů, u nichž k překrytí nedochází, nebude dlužník ze směnky zavázán vůbec. Pokud jde o doplnění pozdějšího data splatnosti, jeho protismluvní doplnění je třeba posuzovat v každém konkrétním případě zvlášť, a to s ohledem na to, zda došlo ke zhoršení postavení dlužníka či nikoli.

Okruh osob oprávněných namítat protismluvní doplnění blankosměnky je dán relativní povahou námitky. K otevření cesty k možnosti jejího uplatnění je však dostačující konkludentní uzavření dohody o vyplnění blankosměnky, které bude možné dovodit i při srozumění avala podepisujícího se na blankosměnku nebo indosanta převádějícího nevyplněnou blankosměnku s tím, jakým způsobem má být blankosměnka vyplněna.

Pokud jde o vliv převodu blankosměnky na možnost uplatnit námitku protismluvního doplnění, zákon poskytuje ochranu před touto námitkou pouze věřiteli v dobré víře. Ustanovení čl. I § 10 ZSŠ pokrývá převody vyplněných i nevyplněných blankosměnek, požadavky na dobrou víru věřitele nabývajících blankosměnku před jejím vyplněním by měly být přísnější než při nabývání blankosměnky již vyplněné.